

ben, mégis csak meg kell állapítani azt, hogy ezek a kapcsolatok csak akkor tűnnek fel minden kétséget kizárólag, ha ilyen talajok nem állottak még rendszeres megművelés alatt, tehát az erdőgazdasági és mezőgazdasági kultúra rajtuk még nagyon kezdetleges. Ellenkező esetben, amikor évszázados kultúra és intenzív gazdálkodás éreztette a hatását a talajokra, akkor a talaj és növényzet közötti kapcsolatok elhalványulnak és bizony igen sokszor alig lehet valami szabályszerűséget észlelni.

Fejezetek a véderdőről

**A Kir. József Műegyetemen benyújtott doktori értekezés
a statisztika és gazdaságpolitika köréből.**

**Írta: Földváry László okl. erdőmérnök
és közgazdasági mérnök.**

I. Fejezet.

A véderdők fogalma és története.

a) A véderdők fogalomköre.

Véderdők az olyan erdők, melyeknek állandó fenntartása, a törvényekben megállapított módon való kezelése és a törvényes mértéket meg nem haladó használata *közérdekből* szükséges különféle veszélyeknek és károknak megakadályozása érdekében.

A véderdők fogalmának közelebbi meghatározását adni lehetetlen. A veszélyek fajának és mértékének, valamint az azok ellen szükséges rendelkezéseknek a meghatározásba való foglalása úgyszólván hiú próbálkozás lenne. Az erdő védő hatásának ugyanis nincs pontos határa és nincs mértéke, de a védő hatás érvényre juttatásához szükséges szankcióknak sincsen. Éppen ezért az egyes országok törvényei is csak taxatív felsorolással tudják megállapítani a véderdők fogalomkörét és előírni a védelmi rendelkezéseket. És, hogy valóban mennyire viszonylagos a véderdők fogalma, hogy a véderdő-jellegnek mennyire nincsen abszolút mértéke, mutatja az a körülmény, hogy — egyes hasonlóságoktól eltekintve —, minden törvény más-más természetű területeket sorol a véderdők közé és különféleképen szabályozza fenntartásukat.

Van a véderőknek az előbb említettnél tágabbkörű meghatározása is. Ez véderdőnek minősít minden olyan erdőt, melynek állandó fenntartása s az előírás szerint való kezelése és használata *közérdekből*, a közjó előmozdítása céljából szükséges. Ebben a megha-

tározásban már minden közérdek helyet kap tehát, nem egyedül a legtöbbször csak helyi jellegű veszélyeknek és károknak elhárítására irányuló.

Általános közérdeket istápol az erdő *közgazdasági hasznosságával, klimatikus jó hatásával és honvédelmi szempontból való fontosságával is.*

Ha tágabban értelmezzük tehát a véderdőket, akkor *közgazdasági szempontból* közéje kell soroznunk minden olyan erdőterületet, mely az erdő művelési ágban művelhető a leggazdaságosabban és a legnagyobb tartamos jövedelem mellett.

Magyar viszonyaink között tehát tágabb értelemben véderdő lenne közgazdasági szempontból minden feltétlen erdőtalajon álló erdőterület.

De a Nagy Magyar Alföldön annyira elterjedt trágyatüzelésnek közgazdaságunkra mérhetetlen károosságát nem kell bővebben ecsetelnem annak bizonyítására, hogy, ha a közgazdasági szempont helyet kapott volna erdőtörvényünk 2. §-ában, úgy véderdőnek számítana egerszermind Nagyalföldünk minden erdeje is.

És, ha óriási fabehozatalunkra gondolunk, melyet nem tudunk kifizetni egész eladható búzatermésünkkel, akkor *közgazdasági szempontból*, kevés fatermelésünkre való figyelemmel, minden talpalattnyi erdönket fel kellene vennünk a véderdők közé.

Az erdőnek *klimatikus jó hatását* már nem lehet olyan könnyen megfogni, mint közgazdasági szerepét és az erdőnek ez a hatása legalább is problematikus.

Annyi bizonyos, hogy, ha csak valami befolyása van is az erdőnek az éghajlatra, úgy a Nagy és Kis Magyar Alföldön ennek a befolyásnak valóban nagy jelentősége van és, ha a klimatikus hatást elfogadják a véderdőkijelölés egyik alapjául, ismét csak véderdővé lenne Alföldjeink minden erdeje.

Végül a *honvédelem* szempontja is általános közérdek s nem lehet elvitatni, hogy e téren is nagy és fontos szerep jut az erdőségeknek. Katonai írók már megállapították, hogy Trianon ellen majdan folytatott élet-halál küzdelmünkben a hadi műszaki célokra szükséges és a lakosság tűzifaellátásánál nélkülözhetetlen fa hiánya fogja körülzártágunkban legnagyobb gondjainkat okozni.

Ebből a szempontból ismét összes erdőségeinket, még a csak ezután telepítendőket is véderdőnek kellene nyilvánítanunk, sőt, a magyar erdészetnek ez lenne a haza oltárán hozandó első és *legfontosabb köteles* áldozata, ha az általános közérdeket avatnók fel, mint egyes nemzetek, a véderdő-fogalom alap gondolatának.

De az erdő jelentősége a hadviselésnél nem csak termékeiben bontakozik ki, mert az erdő, mint olyan, is együtt harcol a nemzettel, még pedig a hadszíntérré vált területen, védelme által. Nincs még egy nép, melynek oly életbevágóan fontos lenne ez a kérdés, mint nekünk, természetes határainktól megfosztott magyaroknak, mert

nem hiába mondják ellenségeink, hogy az első ágyúdörgés napján bármely határunkról bevonulhatnak zavartalanul Budapestre.

A fátlan Nagy Magyar Alföldön nincs egyetlen pont, melyen egy defenzív hadműveletet folytató sereg megvethetné a lábát.

Magyarországhoz hasonlóan hosszú, alig védhető határai ma csak Lengyelországnak vannak, s ők valóban már 1927-ben gondoskodtak is törvényben arról, hogy határaikat véderdőgyűrű vegye körül.

Az országhatároknak véderdő-gyűrűvel való biztosítása azonban bizonyos mértékig a véderdő-fogalom szűkebb értelmezésének kereiteiben is elhelyezhető.

Mindezeket nem azért mondtam el, mintha az összes felsorolt esetekben szükségesnek tartanám véderdők alakítását, sőt, a továbbiakban az elmondottak közül egyedül csak a határmenti véderdősáv kiépítését fogom javasolni. Egyetlen céloom csak az volt ezzel a felsorolással, hogy szemléltetően bemutassam, hogy a véderdők fogalmának tágabb értelmezése esetén mily óriási területeket, valóban összes és még ezután létesülő minden erdőségünket is véderdőnek kellene nyilvánítanunk.

Ma a véderdők fogalmát csak a franciák fogalmazzák meg széles alapon, náluk azonban a véderdők használatának korlátozása ehhez mérten sokkal enyhébb s alig valamivel múlja felül szigorúságban a mi feltétlen erdőtalajon álló erdőkre kimondott előírásainkat. A francia véderdő a mi fogalmaink szerint tehát nem más, mint feltétlen erdőtalajon álló erdő. De a többi európai népek véderdőképzete szerint is csak ennek minősíthető. Mert másutt mindenütt a véderdők fogalmának szűkebb értelmezése, a veszélyek és károk ellen védő szerepe került be a köztudatba és lett elfogadott.¹

A francia erdőtörvényen kívül csak a badeni, a sváji és a württembergi erdőtörvényben érvényesül még a helyi érdekeken fölül-

¹ A német szakírók közül Dr. A. Schwappach szerint (Forstpolitik, Jagd, und Fischereipolitik. Verlag C. L. Hirschfeld, Leipzig, 1894. XI. 396 oldal) a véderdőről nem lehet adni általános definíciót, csak taxatívén lehet felsorolni őket védő hatásaik alapján, melyek minden törvényben különbözöek.

Dr. Heinrich Wilhelm Weber szerint (Forstwirtschafts-Politik, Verlag I. Neumann, Neudamm, 1926. X. 324 oldal) az erdő közérdekre vonatkozó hatása a különböző országokban és különböző időkben uralkodó felfogás szerint változó. Amíg pedig ennek a befolyásnak mértéke nincs tisztázva, addig a véderdők fogalmának általánosan érvényes meghatározása sem lesz lehetséges.

Danckelmann szerint véderdők azok az erdők, melyek a közérdeknek veszedelmek ellen való védelmére szolgálnak.

Von Raesfeldt szerint (a német erdészek 1879. évi wiesbadeni gyűlésén) véderdők azok az erdők, melyeknek fenntartása és gondozása közérdekből szükséges.

Az 1888. évi orosz erdővédelmi törvény szerint véderdők oly erdők,

emelkedő általános közérdek szempontja is abban, hogy a véderdő-jelleg közé az erdő klimatikus hatását is felveszik. Az osztrák, román és lengyel erdőtörvényben pedig abban a tekintetben, hogy a honvédelem szempontját is szerephez juttatják.

És most nézzük, az egyes országok törvényei valóban mit értenek véderdők alatt.

„Azon erdőkben vagy erdőrészekben, melyek magasabb hegyek kőgörgetegein, havasok fennsíkjain, vagy hegytetőkön és gerinceken, meredek hegyoldalakon és ezek lejtőin, hegyomlások, kő-, vagy hógörgöttegek és vízmosságok támadásának ésterjedésének megakadályozására szolgálnak, vagy amelyek elpusztulása folytán alantabb fekvő területek termőképessége vagy közlekedési utak biztonsága veszélyeztetnék, vagy szélvészek rombolásának út nyitnatnék, az irtás és tarvágot tiltatik.”

Ez a véderdő a *magyar erdőtörvény*, az 1879. évi XXXI. t. 2. §-a szerint (a véderdő szót a 3. § említi: „A 2. § alá eső véderdők...”)

A *Bajor* 1852. évi, majd az új 1896. évi erdőtörvény szerint véderdők:

„1. a hegykúpokon, gerinceken, meredek hegyoldalakon és ezek lejtőin;

2. a magas hegység kőgörgetegein, alpok fennsíkjain és mindazon helyeken levő erdők, melyek hegyomlások és lavínák megakadályozására szolgálnak és hol az erdők eltávolítása által a szélvész rombolásának út nyílik;

3. azokon a helyeken, hol az erdő fenntartása a futóhomokkal való elborítást megakadályozza, vagy hol a források és folyópart épességét biztosítja.”

Látjuk, hogy a véderdők meghatározása a bajor erdőtörvényben csaknem szószerint megegyezik a magyar meghatározással, azzal a

melyeknek fenntartása az állam érdekében, vagy közérdekből szükséges.

Dr. Max Endres szerint (*Handbuch der Forstpolitik mit besonderer Berücksichtigung der Gesetzgebung und Statistik XVI. 905 o. Berlin, Verlag von Julius Springer, 1922.*) véderdők az olyan erdők, melyeknek fenntartása és célravezető kezelése szükséges azoknak a károknak és veszélyeknek megakadályozása érdekében, melyek az erdőket fenyegetik.

Érvényben levő erdőtörvényünk javaslatához annak első ízben történt benyújtása alkalmával mellékelt indokolás szerint: „Az 1. c. 1. fejezet tehát oly általános határozatokat tartalmaz, ... melyek szerint olyan talajon, ... ahol a letarolás folytán mások birtoka, sőt a közjólét is veszélyeztetnék: az erdőgazdaság a legszigorúbb ellenőrzésnek van alávetve.”

Ezzel némileg ellentétben áll br. Kemény Gábor földművelés-, ipar- és kereskedelmi miniszternek az erdőtörvényjavaslat részletes képviselőházi vitája során Szederkényi Nándor képviselő felszólalására az 1879. évi május 8-án tartott ülésén adott válasza, melyben a törvény 2. §-áról azt jelenti ki, hogy „itt nem egyes helyi szempont, hanem tisztán közérdekű szempontok vannak felhozva”.

különbséggel, hogy a bajor erdőtörvény még egyéb eseteket is felvesz 3. §-ával a véderdők jellegzésébe, melyeket a magyar erdőtörvény nem ismer.

A két meghatározás nagy hasonlatosságának oka, hogy a magyar erdőtörvény bajor mintára készült s a két törvény egyéb részeiben is erősen párhuzamba állítható egymással.

Az 1875. évi *porosz erdőtörvény* szerint védelmi rendszabályok szükségesek:

„a) futóhomokkal való elborítás veszélye esetén;

b) ha a talajleemosás vagy vízmosások képződése folytán az alantabb fekvő területek, műutak, vagy épületek földdel vagy kővel való elborításnak, valamint magasabban fekvő földrészek és épületek a lecsúszás veszélyének vannak kitéve;

c) ha valamely faállomány elpusztítása folytán csatornák, vagy folyóvizek mentén földterületek az alámosás veszedelmének vannak kitéve, vagy az erdő védelme alatt levő épületeket jégzajások veszélyeztetik;

d) ha valamely erdő kihasználása által a folyók rendes vízállása csökken;

e) ha az erdő eltávolítása által szárazföldön vagy tengerparton mezők és községek a szélkárosításnak vannak kitéve.”

Ezenkívül az Odera balparti mellékfolyóinak forrásvidékére vonatkozó 1899. évi IX. 16.-i törvénycikk a Riesengebirge (Óriáshegység) minden erdejét véderdővé nyilvánítja az 1897. évi árvíz megismétlődésének elkerülése érdekében.

Poroszország véderdőkre vonatkozó harmadik törvénye a közegészségügy érdekében fenntartandó erdőkről szóló 1922. évi VII. 29.-i törvénycikk, mely véderdőnek nyilvánítja a városok és gyártelepek közelében fekvő erdőket.

A *württembergi* erdőtörvény nem ismeri a véderdőket. De hatósági engedély kell az 1909. évi törvény 9. §-a szerint az oly erdők használatához, melyek:

„1. bizonyos károk elhárítására szolgálnak,

2. a szomszédos erdőket védik széldöntés ellen.”

Ezek az erdők tehát tulajdonképen véderdők.

Gothában az 1904. évi július 19.-i erdőtörvény véderdőknek nyilvánítja a thüringiai erdő hegyvonulatán levő összes erdőségeket.

Baden 1854.-i erdőtörvényében a véderdőket ugyan nem említi, de minden erdőre olyan szigorú rendelkezéseket ír elő az erdő védő hatására hivatkozva immár csaknem 80 évvel ezelőtt, (irtás tilalma, tarvágáshoz hatósági engedély), hogy itt minden erdőt véderdőnek lehet tekinteni.

Az 1852. évi *osztrák erdőtörvény* kétféle véderdőt különböztet meg *Banwaldok* azok az erdők, melyek személyeknek, vagy állami és mások ellen való megvédésére szolgálnak (ezek teljesen tilalmazott erdők, csak a kivessző törzseket szabad kihasználni bennük).

Schutzwaldok azok az erdők, melyek fekvésüknél vagy talajviszonyuknál fogva a maguk fenntartására, vagy a szomszédos erdők megvédése érdekében kíméletre és gondos kezelésre szorulnak.

A *svájci* 1902. évi okt. hó 11.-i erdőtörvény értelmében véderdők azok az erdők, melyek fekvésüknél fogva védelmet nyújtanak klimatikus hatások, lavinák, kőgörgetegek, földcsuszamlások és vízlemosások ellen.

Franciaországban az 1859. évi június hó 18.-i törvény úgy rendelkezik, hogy azok az erdők véderdők, melyek:

„1. hegytetőkön a termőtalaj megóvására,

2. a talajnak a víz által való lemosása ellen,

3. források és vízfolyások megvédésére,

4. dűnéknek a tenger vize által való elmosása, vagy homokkal való elárasztás ellen,

5. a határokon a honvédelem érdekében, végül

6. a közegészségügy érdekében szolgálnak.”

Olaszország erdőtörvénye az 1877. évi VI. 20.-i törvény úgy szabályozza a véderdőket, hogy ezek közé sorozza:

„a) a szelíd gesztenye felső tenyészeti határa fölött levő területek közül azokat, melyek hegyek csúcsán, vagy lejtőin fekszenek, tekintet nélkül arra, hogy erdősítve vannak-e vagy sem;

b) a szelíd gesztenye felső határa alatt levő erdők közül pedig azokat, melyek irtása folytán:

1. csuszamlások, sülyedések, elborítások, omlások, vagy lavinák keletkeznének,

2. folyók iránya megváltoznék,

3. a talaj meglazulna,

4. a közegészségügy szenvedne.”

Svédországnak külön véderdőtörvénye van, az 1903. évi VII. 24.-i törvénycikk s ez azokról az erdőkről intézkedik, melyek az Észak magas hegyein a túlevelű erdő felső tenyészeti határának leszállítását akadályozzák meg, továbbá melyek Dél-Svédországban a futóhomokokat megkötik.

A *norvég* 1908. VIII. 1.-i véderdőtörvény alapján a lavinák, sziklaomlások, árvizek és futóhomok ellen fenntartandó, továbbá a tenyészet felső határán, a tenger felé, vagy a magas Északon való fekvésüknél fogva csekély növekedést felmutató erdőket kell véderdőknek nyilvánítani.

Románia 1910. évi törvényével akként rendezi a véderdők ügyét, hogy ezek közé sorozza azokat az erdőket, melyek:

„1. hegyek ormain, gerincein és lejtőin fekszenek,

2. vadpatakok fejénél vannak és a melyek fenntartása földomlások, talajcsuszamlások, alámosások és kőgörgetegek megakadályozására szolgálnak, továbbá, melyek meredek lejtőkön utakat, vasutakat védenek és melyek a futóhomok keletkezését gátolják meg,

3. melyek a folyók partját és a forrásokat védik,

4. melyek honvédelem érdekében szükségesek,
 5. más oly magánbirtokok, melyek tulajdonosai az erdőfelügyeletet kérik a terület véderdővé nyilvánítására.”

A *bulgár* erdőtörvény értelmében (1906) véderdők azok az erdők, melyek magas hegyek kőgörgetegein, lejtőkön, a tenger partján, folyók partján és forrásvidékeken fekszenek, vagy alantabb fekvő területeket védenek.

Szerbia 1891.-i erdőtörvénye szerint véderdők (állami felügyelet alatt álló erdők) azok az erdők, melyek oly hegylejtőkön terülnek el, honnan szelek és viharok jönnek, továbbá, oly sziklás hegyeken, lejtőkön és kőgörgetegeken vannak, hol a fák a víz gyors lefolyását és vízmosások keletkezését megakadályozzák, végül az olyan erdők, melyek mocsaras vagy futóhomokos talajon fekszenek.

Spanyolországban véderdők alatt az 1908. évi VI. 24.-i törvény alapján az olyan erdőket kell érteni, melyek

„a) a vízválasztókon vannak,

b) az esővizek lefutását szabályozzák,

c) termőföldek és sziklák csuszamlását és dűnék képződését megakadályozzák, a laza talajt megkötik, csatornaépítményeket és közlekedési utakat védenek és a községek ivóvizének megzavarodását megakadályozzák,

d) mocsarakat megjavítanak,

e) községek egészségi és gazdasági helyzetét befolyásolják.”

A *cári Oroszország* 1888-ban fogant szigorú erdőtörvénye szerint *tilos erdők* az olyan erdők, melyek fenntartása az állam, vagy a köz érdekében szükséges.

Ilyenek:

„1. a futóhomok megkötésére szolgáló erdők,

2. melyek építményeket védenek a futóhomokkal való elárasztás ellen,

3. partot védő erdők,

4. hegyek oldalain a föld omlását és lecsúszását megakadályozó, lavinák és vadpatakok keletkezését megelőző erdők. Végül *kíméleti erdők* azok az erdők, melyek folyók forrásvidékeit védik.

Ez az erdőtörvény ma a balti államokban van még érvényben.

Lengyelország 1927-ben új erdőtörvényével hatályon kívül helyezte és az új lengyel erdőtörvény az országhatár mentén levő erdőket is a véderdők közé sorozza, valamint a természetvédelmi területeket.

A *finn* véderdőtörvény szerint pedig (1922-ből) az ezer tó országában az emberi települések, közművek, utak, vasutak és tengerparti részletek fennmaradását védő erdők számítódnak a véderdők közé.²

² Lásd dr. Fehér Dániel tanulmányát: „Északeurópa erdőgazdasági viszonyai”. Erdészeti Kísérletek. 1928. évf. 97—194. oldalak.

A véderdő-szabályozás körül tett körsétánkat befejezve: tagadhatatlanul színes kép nyílt meg előttünk. Láthattuk, hogy egészen egyformán egyetlen törvény sem fogalmazza meg a véderdővé avatás szövegét. Hasonlóságok vannak, egyes fogalmak meg-megismétlődnek, sőt akadnak kritériumok, melyek csaknem minden törvényben előtűnnek, mint például a hegyomlások, kőgörgetegek veszélye. De teljes meg-egyezés sehol sem fordul elő.

A törvények oly sokféle alapot adnak a véderdővé való kijelölésre, hogy könnyen összefolyhatik előttünk a sokféle ok. Hogy mégis áttekinthető képet alkothassunk, rendet kell teremtenünk közöttük, rendszerbe foglalva őket.

En elfogadom Max Endres rendszerét, némi változtatásokkal s ideiktatom azt.

1. *Mechanikai talajvédelem.*

a) Ilyenek a homokkal való elborítások, hordalék- és görgetegképződések, végül vadpatakoko keletkezése elleni védelem. Ily véderdők szerepelnek Magyarország, Ausztria, Poroszország, Bajorország, Württemberg, Svájc, Franciaország, Oaszország, a cári Oroszország, Románia, Bulgária, Spanyolország és Norvégia véderdői között.

b) lavinák ellen való védelem előfordul Magyarországon, Ausztriában, Bajorországban, Svájcban, Olaszországban, a cári Oroszországban és Norvégiában.

c) *futóhomok* és dűne-megkötés szerepe Ausztriában, Bajorországban, Poroszországban, Franciaországban, Spanyolországban, Svédországban, a cári Oroszországban és Romániában található.

d) elmosás és a folyópartok alámosása ellen Ausztriában, Bajorországban és Poroszországban, Franciaországban, a cári Oroszországban, Romániában és Bulgáriában vannak véderdők.

e) jégzajlás ellen Poroszországban és a cári Oroszországban.

f) vulkánikus talajsüllyedés és karsztos beszakadás ellen Olaszországban.

2. *Vizgazdálkodásra irányuló hatás.*

a) *források elapadása elleni védelem* Bajorországban, Svájcban,, Olaszországban, Franciaországban, Spanyolországban és a cári Oroszországban fordul elő.

b) *folyók vizállásának, vizgazdálkodásának szabályozása.*

Poroszországban, Svájcban, Olaszországban, Franciaországban, Spanyolországban és a cári Oroszországban.

c) *árvizek elleni védelem* (védőgátak megkötése) Poroszországban, Svájcban és Norvégiában.

3. *Szélvészeken ellen irányuló hatás.*

Magyarországon, Ausztriában, Bajorországban, Gothában, Bädenben, Württembergben, Poroszországban és Szerbiában.

4. Káros klimatikus hatások elhárítása.

Ausztriában, Svájcban, Bádenben és Württembergben.

5. Közegészségügy védelme.

Poroszországban, Franciaországban, Olaszországban és Spanyolországban.

6. Honvédelem érdeke.

Ausztriában, Franciaországban, Lengyelországban és Romániában.

7. Védőhatás felemlítése nélkül, bizonyos fekvés, a véderdővé kijelölés alapja.

Ilyenek *Bajorországban és Magyarországon* azok az erdők, melyek hegytetőkön és gerinceken, valamint meredek oldalakon és lejtőkön terülnek el.

Gothában a Thüringiai Hegység erdői,

Sziléziában az Óriáshegység erdői,

Olaszországban azok az erdők, melyek a gesztenyezőna felső határáig a kúpokon, hegycsúcsokon és oldalakon fekszenek,

Ausztriában az erdőtenyészlet felső határán levő erdők, valamint azok, melyek fekvésüknél fogva védelemre szorulnak a saját fenntartásuk végett,

Norvégiában a magas hegységben a növénytenyészlet határán, a tenger felé és a magas Északon levő erdők, melyek csekély növekvést mutatnak és fenntartásuk érdekében ápolandók.

Végül *Finnországban* a tengerpartok erdőségei.

Mindezeket a 7. csoportba tartozó erdőket azért látták szükségesnek az államok véderdökké nyilvánítani, mert általában olyan helyen fekszenek, hogy már fekvésüknél fogva lehet várni tőlük különféle védő hatást. Másrészt ilyen általános szempontoknak a megállapításával a névszerinti felsorolás esetleges hézagait is be lehet fűdni.

Ha a véderő-jelleget csoportosítjuk aszerint, hogy hány törvényben fordulnak elő, azt találjuk, hogy a legáltalánosabban előforduló, legjellemzőbb véderdők azok, melyek hegyomlások, görgetegek, vadpatakok keletkezése stb. ellen védenek.

A vizsgált 19 törvény közül ezek 13-ban fordulnak elő.

A futóhomok megkötésének szerepét 8 esetben iktatták törvénybe,

a lavinák elleni, valamint a folyópartok alámosása és az elmosás ellen irányuló védelmet, továbbá a szélvizek hatásainak ellenszegülést 7 ország véderdői teljesítik. Nem kevésbé jelentősek még a források elapadását akadályozó, valamint a folyók vízgazdálkodásának szabályozását végző véderdők, melyeknek törvénybe iktatását 6 országban látták szükségesnek. Már inkább véderdő szerep a hon-

védelem elősegítése és a talán szintén honvédelemnek számító másik védő hatás: a közegészségügy védelme, mert csak 4 országban töltik be ezt a szerepet a véderdők. Feltétlenül övék azonban a jövő, mert a legújabb törvényekben fordulnak elő.

Ugyancsak 4 törvényben, de éppen a legrégebbieken találjuk megállapítva a klimatikus hatást kifejtő véderdők fogalmát. Ezek a véderdők a tudományok mai fejlettségét nem bírják el. Az újabb törvényekbe már nem kerülnek bele, s a régi törvényekkel együtt sorra elmerülnek. A legkevesebb erdőtörvény látta szükségét annak, hogy árvizek ellen védő (3 esetben), jégzajlás veszélyét csökkentő (2 esetben) és vulkánikus talajsüllyedést, karsztos beszakadást megakadályozó (1 esetben) véderdőket hívjon életre.

A legújabb irányzat, mely azonban még csak a lengyel 1927. évi erdőtörvényben öltött testet, de melyet több újabb erdőtörvénytervezet is magáévá tett már, abban áll, hogy a természetvédelmi erdőterületeket is véderdőknek kell nyilvánítani.

b) A véderdők fogalmának történeti fejlődése.

A véderdő-törvényhozást a történeti fejlődés Ariadne-fonalán az erdőtörvényhozástól élesen el lehet választani.

Ma már jórészt összeolvadt a két fogalom, ki kell azonban éreznünk értelmükből azt a finom megkülönböztetést, mely abban jelentkezik, hogy az erdőtörvényhozás az erdőt helyezi védelmi ténykedése középpontjába, az erdőt mintegy önmagáért védi s teszi ezt azért, mert egyrészt az erdő nagy nemzetgazdasági érték, évtizedek óta felhalmozott tőke s pusztulása a nemzetgazdaságra nyilvánvalóan pótolhatatlan veszteség, másrészt, mert éppen erre az erdőpusztításra. — az erdő fatőkéjében nem látva tőkét, csak kamatot —, az egyénekben mindig megvan a kapzsi hajlam. Ezzel szemben a *védőtörvényhozás* már nem önmagáért védi az erdőt, — bár szintén erdőt védeni célja —, hanem a véderdők fogalma fejezetben ismertetett és azokhoz hasonló egyéb közérdekért.

Az erdő faállományában s a faállomány által védett, erejében megtartott erdőtalaj termőképességében rejlő nagy nemzetgazdasági érték felismeréséhez és méltányolásához fejlett nemzetgazdasági érzék szükséges. Az erdő értékének felismeréséig a nemzetek csak a legújabb időkben s csak a mérhetetlen francia és olasz erdőpusztítások s nálunk a bányaerdők pusztulásának kárain okulva jutottak el, tehát ismét csak károkon, — az erdő védő hatásának hiányán —, keresztül.

Hamarább válik a közhangulat követelte népprogrammá a *véd-erdőtörvényhozás* sürgetése s hamarább történhetik ennek megvalósítása is, mert ez kézzel fogható helyi veszedelmek leküzdését tűzte ki célul.

Az erdővel szemben az emberiség, — minél többet jelentett az neki —, annál hálátlanabbnak bizonyult, égette, vágta, pusztította, ahol csak érte. Az erdő mégsem fizetett bosszúval ezért, sőt min-

denütt, ahol tehetette, védte az embert, a földjét s építményeit. És ez lett végezetül menekülése, utolsó pozícióit ezért tarthatta meg. Mert ha addig tartott volna az erdők féktelen irtása s tüzre vetése, míg felismerhettük közgazdasági értékeit, akkor erre az időre alig maradt volna már erdő, mely betölthette volna a közgazdaságban neki járó nagy szerepét.

A véderdő fogalma az 1852. évi bajor erdőtörvényben vonult be először a tételes erdészeti jogba, amíg azonban ide eljutott, a fejlődésnek évszázados útját kellett megtennie.

Az életbelépés első kísérleteit talán már akkor tette a középkornak előttünk mindinkább homálybavesző s mai gondolkodásunktól mind érthetetlenebb idegenbe távolodó időiben, amikor a fejedelmi regálék napja még fennen ragyogott.

A hűbérest ekkor birtokának csak földművelő használata illette meg, minden, ami földje fölött volt s a föld alatt volt található, a hűbérúrnak — később fejedelemnek — jussa volt.

A hűbériség eszméjéből kifejlődtek így a regálék, királyi haszonvételek, melyeknek a középkor végén se szeri se száma. De valamennyi között a vámszedési jog mellett talán legjelentősebb volt a vadászat joga.

A vad, mely az erdön s mezőn szaladt, vagy a föld föött elrepült, a hűbériség idején — miként mondtam —, a legfőbb hűbérurat, a fejedelmet illette meg. Bár ezt a regálét később gyakran átengedte kisebb hűbéruraknak, regália minorat (nálunk regalia curiala) alakítva ezzel.

És a vadászat fejedelmi haszonvételében gyökerezik az erdő védő hatásának első felismerése és méltánylása is. A fejedelmek vadászatauk felvirágzása érdekével ellentétben lévőknek látták az erdőirtásokat és *gyakran előfordult, hogy megtiltották azt.*

De az erdő az emberiségnek a vadászatnál magasabbrendű érdekeit is szolgálni tudta és ott, hol hatása különösen szembeötlő lehetett, a magas hegységekben hova-tovább más alkalommal is meg tudta mozgatni maga mellett a törvényhozásnak, vagy a kormányzatnak védő tetteit.

Svájban lavinák elleni védekezésül már a XIV. században megkíméltek külön rendeletekkel egyes erdőket (Bannwälder, Forêts bannisées, boschi sacri, vagyis tilalmi erdők), úgyszólván szentekké és sérthetetlenekké nyilvánítva azokat. Az andermatti völgyben halálbüntetéssel sujtották azt, aki egy fát megsértett.

A francia Pyreneusokban is tilos volt a lavinák keletkezését megakadályozó erdők fáit kivágni. Itt „bedats”-nak hívták az ily erdőket.³

³ Forstlexikon Dr. I. Busse Tharandt. Verlag P. Parey, Berlin.

⁴ Elisée Reclus „Föld” című munkájából, melyet a Természettudományi Társulat is kiadott magyarra fordítatva azt. Lásd az Erdészeti Lapok 1886. évfolyam, XI. szám, 821. oldal.

Ausztriában a XVI. századtól kezdve sok rendeletet adtak ki, melyek mezőket és lakott helyeket védő erdőket vettek pártfogásukba.

Bajorországban egy 1616-ban kiadott erdészeti rendelet folyópartokat védő erdők kivágását tiltja.

Franciaország évszázados küzdelme a hegyoldalak talaját lemosás ellen védő erdőségeikért 1606-ben kezdődik, amikor királyi rendelet megtiltja a hegyoldalakon álló erdőségek irtását s a már kiirtottak újratermesztését rendeli el. 1763-ban jelenik meg egy ugyanilyen értelmű rendelet, majd a forradalmak pusztításai után, 1803-ban a rendeletet — most már törvény formájában — újra meg kellett ismételni. A hegyek ormain és lejtőin nőtt erdők irtásának tilalmát az 1827-ben kiadott Code forestier is kimondja. Felemlítést érdemel még az 1790-ben hozott az a francia törvény, mely a folyók partjait védő állami erdők eladását tilalmazza.

Az eddig kiadott rendelkezésekben még nem jelent meg a védő-erdő fogalma tudományos megalapozottsággal, még csak mintegy embrió-alakban, öntudatlanul, bátortalanul tapogatózva jelentkezik, előkészítve s egyengetve az utat az igazi véderdő-fogalomnak kialakulásához.

A véderdő fogalmának bölcsője Brüsszelben ringott. A brüsszeli Akadémia 1825-ben pályázatot hirdetett egy oly tudományos dolgozat megírására, mely arra a kérdésre adja meg a választ, hogy: „Milyen változásokat idéz elő az erdőirtás az országok talajának fizikai állapotában”. Moreau de Jonnés műve lett a pályadíjnyertes, melynek címe: „Mémoire sur le déboisement des forêts”. Ez a mű vetette meg — bár a véderdő szót még nem alkalmazza —, a véderdőkérdés irodalmának alapját s bár sok mai ismertünk szerint helytelen megállapítást tartalmaz, óriási hatása volt.

Javaslatait először Bajorország tette magáévá s az 1842., majd az 1846. évi bajor erdőtörvénytervezet Moreau de Jonnés könyvében foglaltakra sűrűn hivatkozik.

Az 1852. évi bajor erdőtörvénytervezetből végre törvény lett s ezzel megjelent az első, már megalapozott ismeretek alapján készült véderdőtörvény, melynek emellett még abban is elsőbbsége volt, hogy a véderdő szót is először használta.⁵

A további fejlődést már fölösleges ismertetnem, mert azt a véderdők fogalma fejezetből is nyomon követhetjük.

A magyar törvénytárban ma is érvényben levő törvényünk, az 1879. évi XXXI. t.-c. volt az első és ezidőszertint még utolsó olyan erdőtörvény, mely a véderdőkkel a „véderdő” szót használva foglalkozott. Mivel tervezete bajor mintára készült, közvetve a mi véderdőinknek is Moreau de Jonnés műve volt az alapja.

Az évezredes magyar történelemben is nyomon kísérhetjük azon-

⁵ Dr. A. Schwappach: Forstpolitik Verlag C. L. Hirschfeld, Leipzig. 1894.

ban a véderdők fogalmának lassú kialakulását, melynek végezetül csalahatatlan biztonsággal az 1879. évi XXXI. t.-c.-nek már tudományosan is megalapozott 2. §-ához kellett elvezetnie.

A magyar királyság első három évszázadának erdészeti-történetében a király erdőgazdasága és az ezekben alkalmazott „erdőóvók” játsszák a főszerepet.

Amikor oly fölös számban voltak még erdőségeink, az erdők, mint az erdőgazdaság alapjai különös oltalomra nem szorulhattak. Hogy számos oklevelünk tanúsága szerint az erdőóvók intézménye mégis széltében el volt terjedve nálunk, kezdetben csak a királyi, de később a főpapi erdőségekben is, annak célja az erdő önmagáért való védelme semmiesetre sem lehetett.

Árpádházi királyaink első mulatsága és főszenvedélye a vadászat volt. A király erdőségei a makkoltatás jogának bérbeadása által — bár jövedelmet hajtottak neki —, mégis legelsősorban vadászat céljára szolgáltak. Ezért becsülték meg első királyaink talán Hunyadi Mátyásig bezárólag erdőségeiket és feltétlenül ennek előmozdítása, a vadállomány óvása s kinyomozása, továbbá a király konyhájának vadál való ellátása érdekében létesítették az erdőóvók szervezetét.

Az erdőknek az akkor annyira korlátolt és csak a házi szükséglet céljából eszközölt fahasználatát, továbbá a bérmakkoltatást feltétlenül alárendelték a vadászat érdekeinek és csak oly mértékben fogatosították, hogy a vadászatnak hátrányára ne váljanak.

És az erdőóvók tiszte valóban abból is állott, hogy a vadászat szempontjából korlátozzák a legeltethető és kihasználható erdőségeket.

Tehát, miként a nyugati államokban, — amint rámutattam —, a vadászat érdekében óvták, oltalmazták az erdőket kezdetben és korlátozták azok használatát, úgy ezt a fejlődési fokot a mi erdőgazdaságtörténetünk is fel tudja mutani.

Mindezek csak kövekeztetések.

Az első biztos adat, mely az erdők bármiféle használatát a vadászat érdekében betiltja, Károly Róbert királynak a fehérvári káptalanhoz 1325-ben intézett parancsa, hogy a király bakonyi erdejének határait járja meg és a bakonyi ispán tudta nélkül való *vadászattól, vagy az erdő bámféle használatától* az összes szomszédokat tiltsa el.⁶

Egy további oklevél, mely éppen ellentétes parancsával bizonyítja a király erdőóvóinak rendes kötelességét, V. László királynak az Ajkay-család részére adott s 1453-ban kelt szabadalomlevele, melyben megengedi az Ajkayak jobbjágyainak, hogy a bakonyi királyi erdőt a *vadászat kivételével* minden fizetési és adó nélkül sza-

⁶ Eredetije a hg. Batthyány-család körmendi levéltárában. L. Tagányi Magy. Erd. Oklevéltár I. kötet, 19. oldal.

badon használhassák s abban őket a bakonyi erdőővök megháborítani ne merészeljék.⁷

Mátyás király 1464-ben a Zólyom várához tartozó Mothófalva királyi birtok polgárait megerősíti régi szabadalmaikban, melyek szerint:

„2. Semmi más kötelezettségük nincsen az erdők s az abban lévő vadak és madarak őrizetén s azoknak vadászatán kívül.”⁸

A következő fejlődési fok, mikor az erdőt az abban gyakorolható legeltetés, vagy makkoltatás érdekében helyezik bizonyos tilalom alá. Az így tilalmazott erdőt aztán tilalomerdőnek, tilalmas erdőnek, tilos erdőnek, tilalmas makkos erdőnek, vagy tiltott erdőnek nevezték vidékek és korok szerint különbözően. Míg a tilalom alatt nem álló erdőt szabad erdőnek, szabad vágó erdőnek, szabados erdőnek, szabad élő erdőnek, esetleg szabadon rótt erdőnek is hívták.

Első oklevelünk, mely ily tilalmazott erdőről emlékezik meg, a leleszi konventnek 1493-ban kelt bizonságlevele daróczi Fülpösi Péter és a Kölcseyek között létrejött peregyezségről, mely szerint Fülpösi jobbagyai ezentúl többek között a kölcsei „tilalmas erdőben” is legeltethetnek és szabadon erdőlhetnek.⁹

Verbőczy „Hármas Könyv”-e III. rész 33. címében, mely arról szól, hogy „Miképen kell azokat a károkat megtéríteni, melyeket a marhák és barmok okoztak” azt mondja, hogy „ha valamely nemes vagy paraszt „a tilalmas makkos erdőkből lovakat, ökröket, juhokat, disznókat, avagy más marhákat, vagy barmokat az abban okozott károk miatt hajtana be, hogy azokat zálog és váltság alá vesse . . . akkor az a káros fél azokat az állatokat három napnál tovább magánál nem tarthatja”.

Mindezek a rendelkezések csak az idegeneknek, a nem jogosultaknak az erdőben való legeltetésére vonatkoznak, tehát tulajdonképpen nem az erdőt, hanem a magánjogot védik. Nem a legeltetés lehetőségének javítása s ennek előmozdítása érdekében az erdő másnemű használatának korlátozása céljuk, hanem csak az, hogy idegeneket az erdei legeltetésből kizárjanak. Éppen azért ezek a rendelkezések csak arra utalnak, hogy valóban már nagyon régen, a XV. században voltak a legeltetés érdekében tilalmazott erdők, de a véderdőfejlődés vonalába szorosan véve nem eshetnek bele.

Már egészen odatartozik a Csicseri atyafiság 1539 II. 17.-én kelt, első számú híres erdőrendtartása, mely 1. és 9. pontjában elrendeli, hogy a makktermő fákat — nyilvánvalóan a makkoltatás érdekében —, senkinek sem szabad sem kivágni, sem felnyesni s aki ez ellen vét „és annak Csicseri Péter urunk atyánkfia végire mehetné, bizonynyai megtudhatja: szabad és hatalma legyen az ilyen

⁷ Tagányi K. Magy. Erd. Oklevéltár I. kötet, 26. oldal.

⁸ Tagányi K. Magy. Erd. Oklevéltár I. kötet, 27. oldal.

⁹ Tagányi K. Magy. Erd. Oklevéltár I. kötet, 29. oldal.

embert ugyan házánál is megfogni, avagy udvarárul, avagy az mezőről barmát udvarába hajtani és mindaddig ott tartani, míglen egy forintot nem ad”.¹⁰

Egészen hasonló rendelkezést tartalmaz a vizsolyi közbirtokosok 1637 I. 14.-én keltezett erdőrendtatásának első pontja, de a legeltetés érdekében nemcsak a makktermő fáknek, hanem már a vadgyümölcsöknek ésogyorófának kivágását is tiltja „egy forint bírság alatt”. Csak hordófal- és fenékhasogatásra engedi meg a földesuraknak 2—2 szál, az inscripciós uraknak pedig 1—1 szál öreg (makktermő) fát kivágni. (Nyilván évenként.)¹¹

Hasonlóképpen „az termőfát, tölgy-, alma-,ogyoró-, körtvélyfát” tiltja kivágni „az erdőbíró híre nélkül” a pazzicsi közbirtokosok 1650 körül keletkezett erdőrendtartása.¹²

A sennyei közbirtokosok erdőrendtartása szerint is (1669-ből) erdejükben volt „szabad élő erdő”, mellyel nyilvánvalóan szabadon lehetett élni és „tilalmas erdő”.¹³

Hogy a mindig jobb, üdőbb erdei legelőből soha ki ne fogyjon, Debrecen városa 1642.-iki szabályrendeletében elrendelte, hogy „az hol levágták volt, az disznókat ne bocsássák, hogy az vágáson indult facsemetéket ne eradicálják s ki ne hanyják”.¹⁴

Ez a tilalom már látszólag magasabb szempontból, a felújítás érdekében történik, háttere azonban nyilvánvalóan főképp a legeltetés érdeke.

Mármarosziget városa tiltja erdejében a tölgyfa vágását 1652-ben s „ha töről vág tölgyfát le: büntetése fl. 12; ha az ágait vágja, büntetése . . . fl. 6”.¹⁵

Makktermőfa és erdei vadgyümölcsfa vágását tiltotta még Nagybacon község 1748-ban (¹⁶), Bodos község 1774-ben (¹⁷), Szárazajta község 1775-ben (¹⁸), Barót község ugyancsak 1775-ben (¹⁹) erdei törvényében.

¹⁰ Tagányi K. Magy. Erd. Oklevéltár I. kötet 174. oldal.

¹¹ Tagányi K. Magy. Erd. Oklevéltár I. kötet, 417. oldal.

¹² Tagányi K. Magy. Erd. Oklevéltár I. kötet, 479. oldal. Eredetije az Orsz. Levéltárban N. R. A. fasc. 867. no. 85 alatt.

¹³ Tagányi K. Magy. Erd. Oklevéltár I. kötet, 564. oldal. Egykorú másolata az Orsz. Levéltárban N. R. A. fasc. 1055. no. 38 alatt.

¹⁴ Tagányi K. Magy. Erd. Oklevéltár I. kötet, 452. oldal. Eredetije Debrecen város levéltárában.

¹⁵ Tagányi K. Magy. Erd. Oklevéltár I. kötet, 493. oldal. Eredetije a mármaroszigeti liceum kéziratárában.

¹⁶ Tagányi K. Magy. Erd. Oklevéltár II. kötet, 61. oldal. Hiv. másolata az Orsz. Levéltárban.

¹⁷ Tagányi K. Magy. Erd. Oklevéltár II. kötet, 361. oldal. Hiv. másolata az Orsz. Levéltárban.

¹⁸ Tagányi K. Magy. Erd. Oklevéltár II. kötet, 368. oldal. Hiv. másolata az Orsz. Levéltárban.

¹⁹ Tagányi K. Magy. Erd. Oklevéltár II. kötet, 382. oldal. Hiv. másolata az Orsz. Levéltárban.

1755-ben Szatmárnémeti városa mondja ki, hogy „tilalmas (tehát makktermő) erdejében” ha idegent falopáson kapnak, el kell venni szekerét, marháját, ha pedig városi vág itt fát, 12 fl. büntetést fizet.²⁰⁾

Látjuk, a tilalmazásban a városok és a közös birtokosok vették ki részüket. Ezeknek erdei voltak főképen „közprédák”, valóban ezekben volt leginkább is szükség tilalmazásra. A földbirtokosok egyéni tulajdonban álló erdei jobban mentve voltak a pusztításoktól. De azért ezekre vonatkozólag is akadnak tilalmazások, melyek a jobbágyoknak egyes erdőkben való fahasználatát korlátozták.

Ilyen gróf Wesselényi Ferencnek a murányi udvarbíró részére 1662 november hó 7.-én kelt utasítása, melyben elrendeli, hogy tilalmas makkos erdeiből „semminemű épületre való avagy tűzre való fát tisztartó uram, más idegen jobbágyoknak főképpen, se titkon, se nyilván pénzen és akármí kedveskedésért eladni ne merészljen, valamíg tisztességét szereti”.²¹⁾

Úgy a vadászat, mint a makkoltatás, legeltetés érdekében megnyilvánuló erdővédelem és használat-korlátozás, mint láttuk, már a messzeség kódébe leginkább burkolt századainkban fellép és végigvonul az úrbériség és közös birtoklás hosszú történetén. Az ezekre irányuló rendelkezéseket közhatalmak közül csak városok hívtak életre, egyébként csak földesurak, — közösen birtoklók, vagy egyéni tulajdonnal rendelkezők —, adtak ki.

A harmadik gondolat, mely az erdők óvására vezetett, már a legfelsőbb, a királyi hatalmat is csatasorba tudta állítani és közbelépésre tudta bírni maga mellett.

Ez a gondolat a *bányászat és kohászat* felvirágoztatása, vagy legalább továbbfolytatásának lehetővé tevése volt.

Mindkettő, úgy a bányászat, mint a kohászat, mérhetetlen fogyasztással járt és fellendülése az erdők hihetetlen arányú pusztítására vezetett.

Mivel pedig úgy házi kezelésben üzése, mint bérbeadása az államkincstárnak nyújtott búsás jövedelmet, a szükséges faanyag beszerzése hova-tovább ennek okozott mind nagyobb gondokat és csakhamar kormányzati közbelépést eredményezett.

1555-ben kelt az első ily tárgyú királyi leirat, I. Ferdinánd királynak az alsóausztriai kamarához intézett rendelete, melyben megtiltja a magyar bányák körül elterülő erdőségekben a kecskelegeltetést.²²⁾

Ugyanezt a tilalmat — nyilván nem volt foganatja —, megismétli 1558-ban, már császári nyílt parancs alakjában s a rendek-

²⁰⁾ Tagányi K. Magy. Erd. Oklevéltár III. kötet, 151. oldal. Az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában őrzött törv. hat. iratok között.

²¹⁾ Tagányi K. Magy. Erd. Oklevéltár I. kötet, 530. oldal.

²²⁾ Tagányi K. Magy. Erd. Oklevéltár I. kötet, 50. oldal. Eredetije a bécsi cs. és k. közös pénzügyminisztérium levéltárában.

hez intézve. Egyúttal továbbmenő rendeletet is tesz azzal, hogy minden bánya körül elterülő magánerdő felügyeletét *saját embereire* bízza. (Dedimus enim praefatis hominibus nostris custodibus silvarum illarum certam informationem.)

Ez sem használt azonban, tovább pusztultak az erdők a bányák közepében s 1563-ban királyi biztosok erdőrendtartást sürgetnek.²³ Selmecbánya város feljajdul segítséget kérve a veszedelem ellen²⁴ s a király 1564-ben újabb rendeletben a bányavárosokhoz két szakértő erdészt nevez ki, majd ezeknek rendeleti utasítást is ad.²⁵

Ezzel azonban már ki is értünk az erdőnek más érdekek szolgáltatában gyakorolt védelméről, mert a két szakember gondos munkásságát kizárólag az erdők érdekében fejtette ki s Miksa királynak csakhamar megjelent első s az erdőgazdaságtörténetben alapvető jelentőségű erdőrendtartása, bár hátsó gondolatában a bányák céljait szolgálja, az erdőt már önmagáért, fahozamáért rendeli művelni és gyarapítani.

Mégis, a véderdőszábályozás körébe is sorozható intézkedései: a kecskéknak az erdőből való kizárása; eltiltása annak, hogy a műfára, a zindelyfedésre és más építkezésre alkalmas fát minden rendszer nélkül, csak úgy „vaktában ne vagdossanak és pusztítsanak”; hogy a jobbágyoknak nem szabad élő fát felégetni, vagy lekérgezni s csak a számukra kijelölteket szabad kivágniok; hogy a bányák céljaira alkalmas fák szépen fejlődhessenek; a jobbágyok a nekik kijelölt erdőket szántóvá, kaszálóvá nem alakíthatják; aki a fát nem gyökfőnél vágja s pazarul, hanyagul dolgozza fel, aki élő fáról közepén felül ágat nyes, aki nyáron vág fát, vagy fiatalosban bármilyen állattal legeltet: büntetés alá esik.²⁶

Úgyan még hosszú ideig visszakisért a bányászás érdeke a bányák közelében levő magánerdők legeltetésének meg-megújuló tilalmazásában, majd a nagy erdőpusztítással járó szurok- és kocsikenőcsfőzésnek a bányaerdőkből való kitiltásában (1777), sőt egy 1622-ben kiadott rendelet még az oly fahasználatot is megtiltotta a magántulajdonosoknak, mellyel nem a bányák számára termelik a fát, mégis, az állam tulajdonában álló bányaerdők tervszerű használatában már az erdőnek önmagáért való megbecsülése jelentkezett.

Az eddig ismertett rendelkezések között törvények nem fordultak elő. A vadászat, legeltetés érdeke nem volt közérdek, a bányák fejlesztése is jórészt az ekkor még csak a fejedelem magánháztartását javakkal ellátó fiskus haszna volt.

²³ Tagányi K. Magy. Erd. Oklevéltár I. kötet, 59. oldal. Eredetije a bécsi cs. és k. közös pénzügyminisztérium levéltárában.

²⁴ Tagányi K. Magy. Erd. Oklevéltár I. kötet, 69. oldal. Eredetije a bécsi cs. és k. közös pénzügyminisztérium levéltárában.

²⁵ Tagányi K. Magy. Erd. Oklevéltár I. kötet, 77. oldal. Eredetije a bécsi cs. és k. közös pénzügyminisztérium levéltárában.

A török veszedelemnek kellett jönnie ahhoz, hogy az erdővel a törvényhozás is foglalkozzon.

És ezzel bevonult az erdők védelmére és fejlesztésére hivatott negyedik és legnagyobb szabású, legtermékenyebbnek bizonyult és már valóban országos jelentőségre szert tett gondolat: a *honvédelem* szempontja és érdeke.

A „véderdők fogalmának történeti fejlődése” fejezet a továbbiakban a honvédelem véderdőinek történetével foglalkozik s megállapítható belőle, hogy a XVI. század derekától kezdve, éppen most érvényben levő erdőtörvényünk kivételével, mindig törődtünk a honvédelmet istápoló erdők ügyével; majd a futóhomokot megkötő és a futóhomokkal való elárasztás ellen védő erdőkkel, mint szintén véderdőfogalomba tartozókkal foglalkozik; végül a véderdő-, vagy véderdőszerű fogalmakat statuáló tételes jogszabályaink (az 1807. évi XX.t. c., az 1857. évi császári nyílt paranccsal életbeléptetett osztrák erdőtörvény, az 1879. évi XXXI. t. c. és az 1923. évi XIX. t. c.) s ezek kialakulásának ismertetése és méltatása következik; végül a fejezet a véderdőkre vonatkozó miniszteri rendeletek és a két új erdőtörvénytervezet (az 1916. és az 1929. évi) tárgyalásával fejeződik be.

Míndezekre más-más értekezésben még szándékomban áll visszatérni s éppen ezért, — meg a helyszúke miatt is —, mellőzöm közlésüket.

(Folytatása következik.)

Exportáljunk-e élővadat?

Írta: Rohoska Samu, m. kir. erdőmérnök.

Egyike a legfontosabb vadgazdálkodási kérdéseinknek az élővadvitel. Östermelésünk ez ágazata országos jelentőségű, amennyiben jelentékeny jövedelmi forrását képezi nemcsak egyes uradalmaknak, hanem megfelelő helyzetben vadászberleteknek is; fenttart egy kereskedelmi ágazatot, mely a vadbefogás idejében, éppen akkor, amidőn más munkaalkalmak megcsappannak, számos munkást foglalkoztat, az áruszállítás révén a vasút forgalmát s bevételeit növeli, javítja külkereskedelmi mérlegünket stb. stb.

Az utóbbi években azonban azt látjuk, hogy az élővad külföldi kereslete megcsappant s ennél még aránytalanabbul lejjebb szállt az élővad ára. Pl. az élő nyúl egykori 15—20 pengős ára leszállt 5—6 pengőre s nagyjából ugyanily arányban a többi vadé is, kivéve talán a foglyot, melynek ma is elég szép ára van. Fenti körülményből sokan azt a következtetést vonják le s egyes vadászati szaklapokban is ez olvasható, hogy az élővad külföld